

RhetoricaScandinavica

Online, vol 27 / 2023

**TEMA:
Sosiale bevegelser**

Tidskrift för skandinavisk retorikforskning
Nr. 86 - 2023

Abstract

RhetoricaScandinavica, ISBN 2002-7974

No 86, 2023, pp 122–140, Publisher: Retorikförlaget AB

 <https://www.doi.org/10.52610/rhs.v27i86.304>

Authors Rasmus Rønlev, University of Southern Denmark

 <https://orcid.org/0000-0001-7014-2141>

Title Activist journalism in moderation: When journalists are celebrated for ascribing rhetorical agency to social movements [”Aktivistisk journalistik med måde: Når journalister hyldes for at tilskrive sociale bevægelser retorisk hand-
lekraft”].

Abstract In advocacy journalism, journalists actively work to promote a specific political or social cause. The practice is controversial because it is seemingly at odds with the journalistic objectivity norm. This article focuses on two examples where Danish journalists nonetheless have achieved recognition from their peers for ascribing rhetorical agency to social movements. The first example is Erik Thygesen’s mobilization of the Danish women’s liberation movement in the 1970s; the second is Jørgen Steen Nielsen’s defense of the young climate movement in the 2010s. The article illustrates how journalists may successfully balance between journalism and activism and ascribe agency to social movements without compromising their own privileged capacity to act as journalists. While Thygesen and Nielsen keep a critical distance to the social movements they cover, they nonetheless promote the movements’ causes by establishing possible communicative relationships among people who have either little knowledge or little understanding of each other.

Keywords Activism, journalism, rhetorical agency, women’s liberation movement, climate movement

Rasmus Rønlev, ph.d., er lektor i retorik ved Syddansk Universitet.

0000-0001-7014-2141 / roenlev@journalism.sdu.dk

Rasmus Rønlev:

Aktivistisk journalistik med måde

Når journalister hyldes for at tilskrive sociale bevægelser retorisk handlekraft

I aktivistisk journalistik ('advocacy journalism') arbejder journalister aktivt for at fremme en bestemt politisk eller social sag. Praksissen er omdiskuteret fordi den umiddelbart er i strid med den journalistiske objektivitetsnorm. Denne artikel vender opmærksomheden mod to eksempler hvor danske journalister ikke desto mindre har opnået faglig anerkendelse for at tilskrive sociale bevægelser retorisk handlekraft. Det første eksempel er Erik Thygesens mobilisering af den danske kvindebevægelse i 1970'erne; det andet er Jørgen Steen Niensens forsvar for den unge klimabevægelse i 2010'erne. Artiklen illustrerer hvordan journalister kan balancere mellem journalistik og aktivisme og tilskrive sociale bevægelser retorisk handlekraft uden samtidig at kompromittere deres egen privilegerede handleposition som journalister. Om end Thygesen og Nielsen bevarer en kritisk distance til de sociale bevægelser de dækker, bidrager de ikke desto mindre til at fremme bevægelsernes sag ved at etablere mulige kommunikative relationer mellem mennesker der enten har lille kendskab til eller forståelse for hinanden.

Når journalister bliver omtalt som "aktivister", er det sjældent et hæders tegn, men oftere et forsøg på at udgrænse dem og deres praksisser fra det journalistiske fællesskab som fagligt illegitime (Russell citeret i Di Salvo, 2020, s. 156). Journalister kan indtage en legitim rolle som neutrale, tilstræbt objektive formidlere af sociale bevægelseres holdninger og handlinger og aktivisters forsøg på at igangsætte samfundsmæssig forandring fra neden (Nah, 2009). Men den journalistiske objektivitetsnorm tilsiger at journalister ikke bør optræde som aktivister

selv der bidrager til at fremme en bestemt politisk eller social dagsorden (Bekken, 2009, s. 31; Charles, 2019, s. 1-2; Thomas, 2018, s. 391-392).

Denne artikel handler imidlertid om journalister der ikke desto mindre har opnået faglig anerkendelse for på aktivistisk vis at tilskrive sociale bevægelser retorisk handlekraft. Konkret tager jeg udgangspunkt i to cases: Erik Thygesens mobilisering af den danske kvindebevægelse i 1970'erne (Thygesen, 1970) og Jørgen Steen Nielsens forsvar for den unge klimabevægelse i 2010'erne (Nielsen, 2019). De to cases er ikke valgt fordi de er repræsentative, men fordi de er eksemplariske, i den forstand at de to journalisters praksis enten i eftertiden eller i samtiden er blevet hædrende omtalt af fagfæller. Thygesen er således blevet mindet i nekrologer som ”en af sin generations bedste hjerner” (Frid-Nielsen, 1999), ”radikal i ordets bedste og bogstaveligste betydning” og ”i bund og grund en god formidler” (Jensen, 1999); tilsvarende er Nielsen blevet hyldet med journalistiske priser for at være ”en enmandshær, længe før klima blev mainstream” (Redaktionen, 2020) og ”den første og den største’ på sit felt” (Therkildsen, 2022). Og det altså til trods for at såvel Thygesen som Nielsen mere eller mindre åbenlyst har støttet bestemte sociale bevægelers sag, også i deres journalistik.

Jeg ser de to cases som interessante eksempler på det man i journalistikforskningen kalder *advocacy journalism*, altså journalistik hvor journalister arbejder for at fremme en bestemt politisk eller social sag (Bekken, 2009; Charles, 2019; Thomas, 2018). At journalister er aktive, undertiden aktivistiske i deres arbejde med at sætte samfundsproblemer til debat og følge op på deres løsning, er der stærk historisk præcedens for, såvel i Danmark som internationalt (Bro, 2006). Samtidig er det en form for journalistik som er kontroversiel både blandt journalister og i samfundet fordi praksissen umiddelbart er i strid med den journalistiske objektivitetsnorm (Bekken, 2009, s. 31; Charles, 2019, s. 1-2; Thomas, 2018, s. 391-392). Artiklens to cases afviger som sagt både fra normen om at journalister ikke bør kombinere journalistik og aktivisme, og fra forventningen om at de sanktioneres af deres kolleger (og offentligheden) hvis de gør det. Som eksempler på vellykkede normbrud kan de således give indblik i hvordan journalister kan balancere mellem journalistik og aktivisme og tilskrive sociale bevægelser retorisk handlekraft uden samtidig at kompromittere deres egen privilegerede handleposition som journalister.

Som Ryan J. Thomas har påpeget, er *advocacy journalism* trods sin lange om end kontroversielle historik i journalistik ’kronisk understuderet’: ”The absence of sustained inquiry into advocacy as a genre in its own right leaves significant gaps in our understanding of its dimensions”, skriver han (Thomas, 2018, s. 393). Den sparsomme forskning der foreligger, er fortrinsvis historisk anlagt og nærlæser ikke den aktivistiske journalistik – om end David O. Dowlings læsning af forfatteren Marilynne Robinsons miljøjournalistik udgør en undtagelse (Dowling, 2019). Med denne artikel bidrager jeg med et retorisk og nærlæsende perspektiv på hvordan journalistik og aktivisme kan kombineres på fagligt eksemplarisk vis.

Før jeg skrider til artiklens analyser, vil jeg dog først give et historisk overblik over samspillet mellem journalistik, sociale bevægelser og aktivisme.

Journalistik, aktivisme og retorisk handlekraft

Journalister kan umiddelbart fremstå som den diametrale modsætning til sociale bevægelser og aktivister; med deres tendens til at privilegere elitekilder som politikere og myndighedsrepræsentanter og dermed den herskende orden som disse kilder typisk betoner, har journalister ofte været med til at repræsentere sociale bevægelser på misvisende og decideret negativ vis (Nah, 2009). Ikke desto mindre har journalister historisk set i flere tilfælde også haft afgørende betydning for sociale bevægelser, ikke blot som tilstræbt neutrale formidlere af aktivisters handlinger og bevæggrunde, men som aktivister i egen ret der har bidraget til at fremme en bestemt dagsorden.

Denne omdiskuterede form for journalistik hører i journalistikforskningen under samlebetegnelsen *advocacy journalism*, forstået som “a particular style of reporting, one which promotes a specific political or social cause” (Charles, 2019, s. 1). “[T]he advocacy journalist”, skriver Jøn Bekken, “is openly trying to make a case (...) Advocacy journalism has often been linked to political parties or social movements, serving as part of a broader mobilization effort intended to bring about social change” (Bekken, 2009, s. 30). Målet er stadig at indsamle og videreformidle pålidelige oplysninger (ibid.), men i *advocacy journalism* vedkender journalister sig åbent et bestemt værdimæssigt ståsted og forandringsrettet sigte og dermed en bestemt politisk subjektivitet (Steensen, 2017 s. 42). Caroline Fisher har argumenteret for at *al* journalistik rummer advokerende træk, og at konkrete eksempler på journalistik følgelig kan placeres på et kontinuum fra det åbenlyst advokerende, for eksempel når journalister arbejder for at fremme en bestemt sag, til det mere diskret advokerende, eksempelvis når journalister til- og fravælger bestemte informationer, kilder og vinkler (Fisher, 2016, s. 712 og 723). I denne artikel fokuserer jeg på journalistik i den førstnævnte, aktivistiske ende af kontinuummet, men som vi skal se, kan aktivismen i denne slags journalistik også træde mere eller mindre åbenlyst frem.

I et historisk perspektiv er den subjektive, advokerende journalistik snarere normen end en afvigelse fra den. Såvel den angelsaksiske som den skandinaviske parti-presse havde i 1800-tallet et åbenlyst tilhørsforhold til det politiske system og talte eksplicit bestemte politiske partier og bevægelers sag (Bekken, 2009, s. 30-31; Jensen, 2013, s. 172; Steensen, 2017, s. 34-35). Også i en bredere, ikke snævert partipolitisk forstand er der stærk historisk præcedens for at journalister har arbejdet aktivt, undertiden aktivistisk for at sætte påtrængende samfundsproblemer til debat og følge op på deres løsning (Bro, 2006, s. 67-70). I Danmark plæderede journalisten Henrik Cavling i starten af 1900-tallet for at danske og specifikt dagbladet Politikens journalister skulle bedrive ‘aktionsjournalistik’ og “selv [gaa] i Spidsen” for i samarbejde med læserne at finde løsninger på alt fra alkoholisme til manglende vuggestuepladser i landets hovedstad (ibid., s. 70-71). Peter Bro har i forlængelse af dette argumenteret for at aktionsjournalistikken kan ses som en historisk forløber for såkaldt ‘konstruktiv journalistik’, en journalistisk retning som er genstand for stigende international bevågenhed i disse år, og som kort fortalt går ud på at journalister skal afdække løsninger lige såvel som problemer (Bro, 2019, s. 508-510;

se også Haagerup, 2017).

I tiden mellem 1. og 2. verdenskrig blev journalistikken i stigende grad professionaliseret, objektivitetsnormen slog igennem som dominerende journalistisk ideal, og journalistik der uden for avisernes debatsektioner tog aktivt stilling i politiske og sociale spørgsmål, blev suspekt (Bekken, 2009, s. 31; Charles, 2019, s. 1-2). Som John Chr. Jørgensen skriver i sin diakrone stilistiske analyse af dansk journalistik, kom dette også til udtryk i journalisters foretrukne sproglige stil som bevægede sig væk fra det mangfoldige og individualiserede og mod en mere ensrettet, kortfattet og faktisk orienteret stil (Jørgensen, 2007, s. 10-13). Efter 2. verdenskrig blev ideallet om at god journalistik var lig tilstræbt objektive nyheder, dog udfordret af det Jørgensen kalder en række “modbevægelser” hvoraf han udpeger new journalism som den første (ibid., s. 7 og 26-50). I USA vandt denne form for journalistik frem i 1960’erne da journalister som Tom Wolfe og Hunter S. Thompson gjorde op med ‘objektivitetens hegemoni’ og fortalte om ukendte miljøer i en litterær form for på den måde at give sine læsere indblik i samfundets værdier frem for blot at fastslå fakta (Charles, 2019, s. 2). Flere år inden Wolfe antologiserede fødslen af den ny journalistik (Wolfe & Johnson, 1973), udkom imidlertid et af de mest kendte eksempler på journalistik der i efterkrigstidens USA tog aktivt stilling til et aktuelt samfundsproblem og mobiliserede sine læsere til at gøre op med praksis på området. I bogen *Silent Spring* (på dansk: *Det tavse forår*) fra 1962 sammenskrev havbiologen og videnskabsformidleren Rachel Carson hvad den daværende miljøforskning viste om pesticiders – og ikke mindst stoffets DDT’s – giftighed, og sandsynliggjorde giftstoffernes mulige, men endnu ukendte skadevirkninger på miljø, dyr og mennesker. Bogen er blevet tilskrevet afgørende betydning for den amerikanske miljøbevægelse (Parks, 2017), og siden har dystopisk anlagt fortællende journalistik været med til at skabe opmærksomhed om og mobilisere aktivister til miljø- og klimasagen i såvel USA som Storbritannien (Dowling, 2019, s. 63-64).

Også efter udbredelsen af objektivitetsnormen som altoverskyggende rettesnor i vestlig journalistik er journalister altså vedblevet at indtage en aktiv, forandringsrettet rolle hvor de med deres journalistik har inspireret og direkte tilskyndet til politisk og social forandring. Nogle journalister mener ligefrem at de og deres kolleger er fagligt forpligtet til at indtage en sådan rolle; et prominent eksempel er den amerikanske journalist Glenn Greenwald der i 2013 var med til at viderefremme Edward Snowdens læk af hemmelige dokumenter fra den amerikanske efterretningstjeneste NSA, og som har formuleret synspunktet med en pointeret kiasme: “All activists are not journalists, but all real journalists are activists.” (citeret i Di Salvo, 2020, s. 155) Langt fra alle journalister er dog enige med Greenwald i denne normative afgrænsning af ægte journalister. Blandt journalister generelt vedbliver advocacy journalism således at være kontroversielt (Bekken, 2009, s. 32). Forstået som meningsjournalistik forklædt som nyheder – i stil med, ville nogle mene, Fox News på højrefløjen i USA og Huffington Post på venstrefløjen – er advocacy journalism blevet set som symptom på journalistikkens kvalitetsmæssige deroute (Thomas, 2018, s. 405). Også i Skandinavien er fænomenet omdiskuteret. Eksempelvis udløste dækningen af #MeToo-bevægelsen kontrovers og (selv)kritik blandt

danske og svenske journalister hvad angik balancegangen mellem tilstræbt objektiv nyhedsformidling og aktivisme; hvor nogle svenske journalister mente at deres kolleger var gået for langt i deres anklager af seksuelle krænker, mente nogle danske journalister omvendt at prisen for at tilkendegive sin holdning og arbejde for forandring havde været (for) høj (Hartley & Askanius, 2019, s. 867-868).

Dette til trods er det ikke desto mindre lykkedes nogle journalister at balancere mellem journalistik og aktivisme på en måde som har udløst deres kollegers respekt. I analyserne der følger, vender jeg blikket mod to danske eksempler på dette, nemlig henholdsvis Erik Thygesen og Jørgen Steen Nielsen. I den første analyse nærlæser jeg artiklen "Rejs jer kvinder!" fra 1970 hvor Thygesen på et tidligt tidspunkt skrev om amerikanske feministers ideologiske synspunkter og aktivistiske handlinger og på den måde inspirerede den gryende danske kvindebevægelse. I den anden analyse nærlæser jeg bogen *Som gjaldt det livet* fra 2019 hvor Nielsen skriver om grundlaget for det nye årtusindes reaktiverede klimabevægelse og understøtter bevægelsens sag ved at mobilisere aktivisters (bedste)forældre. I den hædrende omtale fra kolleger som jeg citerede i indledningen, er det de to journalisters samlede aktivistiske gerninger der fremstår eksemplarisk. Som eksempler på den gerning har jeg valgt mine konkrete analysetekster fordi de begge har en relativt åbenlys aktivistisk dagsorden og derfor må forventes at aktualisere den balancegang mellem journalistik og aktivisme som altså ikke blot tolereres, men hyldes af fagfæller, og som jeg derfor finder interessant at undersøge.

I analyserne fokuserer jeg på hvordan journalisterne tilskriver de respektive sociale bevægelser *retorisk handlekraft*. Med handlekraft sigter jeg – inspireret af Michael C. Leff og Ebony A. Utley – til det 'netværk af kommunikative relationer' (Leff & Utley, 2004, s. 40) som journalisterne i kraft af deres argumentation og stil etablerer mellem teksternes første persona (Cherry, 1988; Leff & Utley, 2004, s. 40) og en eller flere anden personae i teksterne, altså indskrevne publikummer med bestemte ideologiske tilhørsforhold (Black, 1970; Leff & Utley, 2004, s. 50). Med afsæt i denne forståelse af retorisk handlekraft opfatter jeg analyseteksterne som "en levende arena (...) hvor retoriske mekanismer – uanset retors intentioner – danner forbillede for faktiske sociale relationer" (Isager, 2014, s. 270). I forlængelse af dette undersøger jeg handlekraft som de relationer mellem retor og forskellige publikummer som idealiseres i teksterne, uafhængigt af om de relationer rent faktisk realiseres uden for teksterne, altså som et tekstinternt anliggende uagtet teksternes faktiske effekt. Retorisk handlekraft er dog nøje forbundet med den kontekst og kultur som teksterne optræder i (Campbell, 2005, s. 3-5; Isager, 2014, s. 267-268; Miller, 2007, s. 149-151), og i en afrundende opsamling på mine analyser inddrager jeg derfor den journalistiske og historiske sammenhæng som teksterne er indlejrede i, for på den baggrund at sætte den handlekraft der etableres i teksterne i et større perspektiv.

Handlekraft på tværs af rum: Erik Thygesen og "Rejs jer kvinder!"

Erik Thygesen (1941-1999) var en dansk kulturjournalist og forfatter der som ung var på studieophold i USA (Bjørnkjær, 1999), og som i årene efter "ene mand

[introducerede] den nye kvindebevægelse, de sorte pantere og mange andre af 60'ernes nyskud fra det andet, alternative og antiautoritære Amerika" til danske læsere (Frid-Nielsen, 1999). I 1964 oversatte han flere amerikanske beatdigtere til dansk, herunder Allen Ginsbergs digt "Howl" (ibid.). Året før udgivelsen af "Rejs jer kvinder!" havde Thygesen været på et længere roadtrip i USA, hvilket resulterede i to-bindsværket *Den amerikanske befrielsesfront* hvor Thygesen kortlagde en lang række af de sociale bevægelser som prægede samtidens Amerika ("Robert Smithson Interview with Stig Broegger and Erik Thygesen", n.d.). Med sin interesse for (amerikansk) modkultur stod Thygesen i relation til førnævnte new journalism, en journalistisk retning kendt og berygtet for sin subjektive, fortællende stil (Steenen, 2017, s. 35-36), og som Thygesen senere skulle realisere i mere fuldbyrdet form som en af de ledende kræfter bag filmmagasinet *Levende Billeder* (Jørgensen, 2007, s. 30 og 32). I sit virke som journalist skabte Thygesen med sine metoder undertiden debat, ikke mindst da han i 1973 producerede en fiktiv radioreportage om en arbejdsulykke på Lindø Værftet med dødelig udgang for på den måde at skabe opmærksomhed om farligt arbejde. Dette faldt flere politikere for brystet, herunder Erhard Jakobsen der i de år var prominent kritiker af 'de røde lejesvende' på Danmarks Radio, og på hvis foranledning Radiorådet senere modsatte sig at Thygesen blev fastansat på DR (Bjørnkjær, 1999; "Erik Thygesen", 2022). Ved sin død blev Thygesen, med allusion til netop Ginsbergs "Howl", ikke desto mindre hyldet i Aktuelt som "en af sin generations bedste hjerner" og for at være "legendarisk forud for sin tid", bl.a. med henvisning til sin brug af fiktive virkemidler (Frid-Nielsen, 1999). I *Information* hed det at han "var i gammeldags forstand et engageret menneske, og engagementet gjaldt især de, der var i klemme i samfundsmaskineriet, de små" (Bjørnkjær, 1999). Og i *Weekendavisen* blev han i forlængelse af dette hyldet for at være "radikal i ordets bedste og bogstaveligste betydning. (...) Gennem årene forsvarede og forklarede han mange upopulære synspunkter, så man følte, at man forstod dem lidt bedre. Også i den henseende var han i bund og grund en god formidler." (Jensen, 1999) Thygesens journalistiske eftermæle tegnedes i den forstand af hans hang til aktivisme i såvel journalistikkens indhold som dens form.

Undergrundsblandet *Superlove* hvor artiklen "Rejs jer kvinder!" blev bragt, var forum for tidens mod- og beatkultur og havde bl.a. det amerikanske *Rolling Stone* som forbillede ("*Superlove*", 2022). Bladet dyrkede "den amerikansk inspirerede hippie-filosofi, hvor der fokuseredes på fænomener som natur, kærlighed og beatmusik der kunne lede frem mod det gode samfund" (Malm, 2009, s. 39). Dermed distancerede bladet sig fra samtidens venstreorienterede intellektuelle og deres kritik af USA og amerikansk (pop)kultur (ibid., s. 38). I journalistikforskningen er det velkendt at alternative medier fungerede som vigtige platforme for 2. bølge feminisme i 1960'erne og 1970'erne (Endres, 2009, s. 577-581). Om end *Superlove* ikke var snævert tilknyttet nogen bestemt social bevægelse eller politisk organisation, kan bladet ikke desto mindre ses som et dansk eksempel på samspejlet mellem undergrundsmedier og sociale bevægelser. Bladets nære forbindelse til den modkulturelle undergrund i såvel Amerika som Danmark kan have sat Thygesen i stand til at dække (og mobilisere) kvindebevægelsen i Danmark før nogen traditionelle nyheds-

medier (Bekken, 2009, s. 32).¹

I artiklen ”Rejs jer kvinder!” formidler Thygesen amerikanske feministers ideologiske argumenter. Over halvdelen af artiklen (1464 ud af 2723 ord) består af fyldige citater af repræsentanter for forskellige grupperinger i den amerikanske kvindebevægelse oversat til lejligheden af Thygesen selv. Thygesen citerer for eksempel ”Rødstrømpe-manifestet d. 7. juli 1969” for at formulere kvindebevægelsens vigtigste forandringsrettede sigte således: ”Vores væsentligste opgave i den øjeblikkelige situation er at udvikle den kvindelige klassebevidsthed gennem fælles erfaringer og overfor offentligheden at afdække det sexistiske grundlag for samtlige vores institutioner.” (s. 9) Denne overordnede advokerende påstand underbygges umiddelbart inden når Thygesen citerer samme manifest: ”Vi kan ikke lade os selv være afhængige af eksisterende ideologier – de er alle produkter af en mandlig overherredømme-kultur.” (ibid.) På denne måde formidler artiklen altså en feministisk ideologi, men vel at mærke ved at argumenterne for ideologien lægges i munden på kilderne via citater.

I den øvrige brødtekst, altså uden for citaterne, er hovedparten af artiklen skrevet i tredje person. Kun to gange bruger Thygesen pronomenet ”jeg” (s. 8 og 9). Det er således karakteristisk når Thygesen som optakt til citatet ovenfor skriver: ”Rødstrømperne har hovedkvarter i New York og består i første række af yngre universitetsuddannede, selverhvervende hvide kvinder – skribenter, psykologer, lærerinder.” (s. 9) I den forstand indtager Thygesen i lange stræk en relativt tilbagetrukket rolle som formidler af andres synspunkter. Samtidig viser Thygesen bredden i den amerikanske kvindebevægelses dagsordener som ifølge ham rækker fra ”ejendomsforhold” (s. 8) og ”lønDiskriminering” (s. 8) til ”den seksuelle undertrykkelse” (s. 9) og ”abort” (s. 8 og 9). Artiklen formidler altså måske nok bevægelsens overordnede feministiske ideologi, men afspejler også mangfoldigheden i hvordan forskellige grupperinger inden for bevægelsen mener at den ideologi konkret bør udmøntes, og på hvilke områder det er mest presserende at opnå ligestilling.

Ud over kvindebevægelsens ideologiske argumenter formidler Thygesen bevægelsens forskellige grupperinger og hvad de har gjort. Thygesen opsummerer således grupperingernes akronymer, for eksempel NOW (National Organization for Women), SCUM (Society for Cutting Up Men) og WITCH (Women’s International Terrorist Conspiracy from Hell) (s. 8), og deres aktionsformer, eksempelvis demonstrationer, guerillateater og karate (s. 8-9). Gennem artiklen rangordner Thygesen de forskellige grupperinger ud fra hvor radikale de (ikke) er, et tema der varsles allerede i artiklens underrubrik der lyder: ”Om radikaliseringen af den ældste og største minoritet – kvinderne” (s. 8). I brødteksten skriver Thygesen om organisationen NOW at den ”navnet til trods nok er den forsigtigste af grupperne” og ”meget lidt rabiat” (s. 8); tilsvarende skriver han om Rødstrømperne at det er ”en typisk, ikke alt for ekstremistisk kvindbefrielsesgruppe” (s. 9). Generelt etablerer Thygesen altså en relativt klassisk journalistisk persona hvor kilderne, deres holdninger og handlinger er i forgrunden, mens journalisten selv er i baggrunden og

1 Hvis ikke andet er angivet, er alle henvisninger i det følgende til Thygesen, 1970.

højt træder frem som en autoritet der har indsigt og overblik nok til at kunne vurdere kilderne i forhold til hinanden. Denne persona peger samtidig i retning af tekstens intenderede publikum; Thygesens vidende indføring er først og fremmest relevant for et publikum der ikke har den samme viden som ham.

Ikke desto mindre er der flere eksempler på at Thygesen også indtager en mere åbenlyst advokerende position der er solidarisk med kvindebevægelsen og dens aktivister. Artiklens rubrik, ”Rejs jer kvinder!” (s. 8), stammer ifølge Thygesen selv fra en tekst trykt i skoleavisen Bay Area High School Press og er i den forstand ligesom citaterne et budskab som Thygesen blot videreformidler. Når citatet ophæves til rubrik, vel at mærke uden citationstegn, signalerer det imidlertid sympati for budskabet og dets imperativ om handling (om end der her må tages forbehold for at rubrikken kan være valgt af en anden). Dette bestyrkes yderligere af underrubrikken. Den bestemte artikel (”den”) og superlativerne (”ældste” og ”største”) i nominalhelheden ”den ældste og største minoritet” præsupponerer at kvinderne indtager denne position, et synspunkt som ikke var ukontroversielt i samtiden, heller ikke på venstrefløjen. Som historikeren Pernille Ipsen skriver i bogen *Et åbent øjeblik*:

”Thygesens artikel placerede kvinders undertrykkelse centralt i venstrefløjens politiske agenda fremfor at isolere ”kvindesagen” som underordnet eller direkte skadelig, sådan som mange andre mænd i ungdoms- og studenteproprøret gjorde (...) Mange venstreorienterede mænd anså kvindesagen for at være usolidarisk og antisocialistisk, og nogle blev personligt provokerede, når (...) kvinder spurgte for meget til ”kvindespørgsmålet.” (Ipsen, 2020, s. 34)

Ved at forudsætte påstanden om kvinders status som minoritet med den sikkerhed som Thygesen gør i underrubrikken, tager han altså subjektivt stilling i sagen på aktiv, ja, endda provokerende vis.

Thygesens advokerende position træder dog tydeligst frem når han senere i artiklen skriver:

”Dette er ikke rigtig stedet for en længere opregning af tal og facts som skulle bevise at kvinderne virkelig har grund til at råbe op, at de er udsat for diskrimination ikke blot lønmæssigt – på arbejdsmarkedet, men også uddannelsesmæssigt, seksuelt, psykologisk – hvilket alt sammen selvfølgelig er politik.” (s. 8)

Med den indledende forbigåelse adresserer Thygesen kvindesagens ideologiske spørgsmål direkte; trods den indledende besværgelse om at ”Dette er ikke rigtig stedet...”, tjener den efterfølgende fyldige opregning af de uretfærdigheder kvinder udsættes for til at omtale og fremhæve ”noget under Skin af at lade det unævnt”, som Ulla Albeck formulerer forbigåelsens logik (Albeck, 1967, s. 199). Umiddelbart inden har Thygesen citeret hvad han betegner som ”et skarpt angreb på hele kvinde-frigørelses-problematikken” fra de to sociologer John Gagnon og William Simon (s. 8), og i sammenhængen fremstår forbigåelsen derfor per kontrast som et forsvar for selvsamme problematik. Tilsvarende træder Thygesen frem som solidarisk med sagen når han senere omtaler et amerikansk spillesteds tilbud om ”gratis adgang for

piger uden BH” som ”endnu et forsøg fra besættelsesmagtens side på at få kvinder til at prostituere sig” (s. 9). Formuleringen ligger naturligt i forlængelse af to citater umiddelbart inden hvor Rødstrømpe-manifestet citeres igen for at omtale ”[m]ændenes overherredømme” og ”herskerrolle” (s. 9). Men den militaristiske metaforik (”besættelsesmagten”) står ikke i citationstegn og må derfor tilskrives Thygesen selv.

Thygesens selvscenesættelse som aktiv om end tilbagetrukket part i kvindesagen er yderligere i tråd med et modsætningsforhold der etableres i teksten, mellem pressen generelt og den undergrundspresse Thygesen selv tilhører. Indledningsvis konstaterer Thygesen at ”[k]un den mest etablerede del af pressen har turdet foregive ligegyldighed overfor kvindeaktivisternes krav.” (s. 8) Med adverbiet ”kun” forudsættes det at den mindre etablerede del af pressen *ikke* har udvist den samme ligegyldighed, hvilket bekræftes af hvor de citater som Thygesen videreformidler, stammer fra. Ifølge ham stammer citaterne blandt andet fra ”gadeavisen ”The New York Element”” (s. 8), ”en skoleavis – Bay Area High School Press” (s. 8), ”den sociologiske gadeavis Leviathan” (s. 8) og ”billigbogsskriftet ”US”” (s. 9). I kraft af sit kildevalg og sit tilhørsforhold til Superlove som en dansk pendant til de alternative amerikanske medier som Thygesen citerer, står hans artikel og med den ham selv i kontrast til ”den mest etablerede del af pressen” og dens ligegyldighed over for ”kvindeaktivisternes krav”. Modsætningen forudsætter at for Thygesen er de krav alt andet end ligegyldige.

Den dominerende ideologi som tekstens indskrevne publikum inviteres til at acceptere, er åbenlyst feminisme. Med sine gennemgang af de mange forskellige grupperinger inden for den amerikanske kvindebevægelse og de meget forskellige aktionsformer de benytter sig af, formidler Thygesen dog samtidig den mulige bredde i dén ideologiske position. Ideologien står i antitetisk modsætning til den patriarkalske status quo. Ligesom argumenterne for den feministiske ideologi er det først og fremmest Thygesens kilder som via de mange citater er ansvarlige for artiklens afstandtagen til patriarkatet. I citatet fra førnævnte skoleavis tager skribenten således afstand fra ”et socialt og økonomisk system, som tildeler kvinder en underordnet position” (s. 8), mens det allerede nævnte Rødstrømpe-manifest omvendt tager afstand fra et system som tildeler mænd en overordnet position: ”Alle magtstrukturer op gennem historien har været domineret af mænd og orienterede mod mænd. ALLE mænd har økonomisk, seksuelt og psykologisk udbytte af mændenes overherredømme.” (s. 9) Væsentligt er det at opgøret med den patriarkalske status quo ikke begrænser sig til det samfund som venstrefløjen forsøger at forandre; en kilde, ”Marge Piercy, garvet studentereaktivist”, citeres for sin afstandtagen til hvordan ideologien også øver indflydelse på venstrefløjen: ”Bevægelsens sande basis er en stor flok gratisarbejdende kvinder som udfører det daglige lortearbejde.” (s. 9) Som Ipsen skriver, har en sådan skærpelse af den ideologiske afstandtagen givet kunnet provokere nogle mandlige læsere, men har omvendt kunnet vække genklang hos nogle kvindelige læsere: ”[F]or (...) kvinder, som var utilfredse med den mandsdominerede venstrefløj, må Thygesens artikel have lydt som om den var skrevet til dem, hvilket den nok også var.” (Ipsen, 2020, s. 33-34)

Alt i alt fremstår Thygesen som den (al)vidende formidler der er sympatisk indstillet over for kvindebevægelsen om end han indtager en relativt tilbagetrukket advokerende rolle. Generelt uddelegerer Thygesen såvel argumenterne for en feministisk samfundsorden som argumenterne mod dens patriarkalske modstykke til kilderne, men signalerer ikke desto mindre solidaritet med kilderne og den kvindebevægelse de repræsenterer, såvel implicit via sit kildevalg som eksplicit via sit ordvalg. I artiklen tilskriver Thygesen den danske kvindebevægelse retorisk handlekraft ved at formidle informationer *på tværs af rum* og ved på den måde at etablere en mulig relation mellem amerikanske og danske aktivister på trods af geografisk afstand. Accepterer de danske læsere den feministiske ideologi som teksten videreformidler, fremstår artiklen som et idékatalog over mulige aktivistiske organisations- og aktionsformer til at føre den ideologi ud i livet.

Handlekraft på tværs af tid: Jørgen Steen Nielsen og *Som gjaldt det livet*

Jørgen Steen Nielsen (1952-) er oprindelig uddannet biolog og har siden 80'erne skrevet om miljø og klima i avisen Information (Nielsen, 2019). I 2004 fik Nielsen sammen med kollegaen Charlotte Aagaard Cavlingprisen for sin kritiske dækning af Irakkriegen (og holdt i den forbindelse en mindeværdig takketale, se Rønlev, 2020). I de senere år har han tilsvarende modtaget flere journalistiske priser for sit mangeårige arbejde som miljø- og klimajournalist. I 2020 modtog han således Publicistprisen blandt andet med den begrundelse at "han var en enmandshær, længe før klima blev mainstream og sagen så varm, at den kunne afgøre et folketingsvalg" (Redaktionen, 2020); og senest har han i 2022 modtaget Carl Nielsen-legatet hvor det i pristalen blandt andet blev fremhævet at han "i alle årene [har] holdt fast i [s]it kæmpestore engagement i klimasagen. Fra ung biologistuderende til indigneret journalistisk nestor." (Therkildsen, 2022)

Bogen *Som gjaldt det livet: Til den nye klimabevægelse* er udgivet på Informations Forlag i 2019. Information har sin baggrund i modstandsbevægelsen og den illegale presse i Danmark under 2. verdenskrig ("Dagbladet Information", 2022) – avisens nuværende motto er således "Modstand siden 1943" ("Modstand siden 1943", n.d.). Ifølge avisens tidligere chefredaktør Christian Jensen har Information været "de store bevægelsers avis: modstandsbevægelsen, ungdomsoprøret, miljøbevægelsen" (Jensen, 2018 s. 126). Nielsen selv har i forlængelse af dette brugt betegnelsen "aktivisme" om såvel den journalistik som avisens grundlæggere bedrev under 2. verdenskrig, som sin egen klima- og miljøjournalistik (Nielsen, 2018, s. 176 og 179). Med *Som gjaldt det livet* skriver Nielsen sig ind i en international tradition for at bruge journalistik i bogformat "to inspire change" (Gilbert, 2009); ud over Rachel Carsons bog *Silent Spring* som allerede er nævnt, er et andet kendt eksempel, særligt i retorisk sammenhæng, Jonathan Schells bog *The Fate of the Earth* fra 1982 som inspirerede atomnedrustningsbevægelsen i USA – og Walter Fishers berømte diskussion af narrativ retoriks potentialer (og mangel på samme) i offentlig meningsdannelse (Fisher, 1985, s. 11). Niensens bog er ikke eksplicit genreklassificeret hverken på bogens omslag eller i forlagets omtale, men som vi skal se, fremstår

den som en debatbog der rummer såvel journalistisk referat som advokatur. Da bogen blev udgivet, forærede den daværende danske klimaminister, Dan Jørgensen, et eksemplar til samtlige medlemmer af regeringens udvalg for grøn omstilling (Jørgensen, 2019).²

I *Som gjaldt det livet* formidler Nielsen de fakta der ligger til grund for “de unges klimaoprør” som det hedder på bogens bagside, og forsøger på den måde at forklare en dagsorden til hvad der samme sted omtales som “forældregenerationen”. Nielsens hovedpåstand i bogen er at verden står over for en dobbelt krise: en klimakrise og en social krise hvis løsning vanskeliggøres af at de to kriser hænger tæt sammen. Stigende ulighed gør det ifølge Nielsen vanskeligt at mobilisere verdens befolkning til ”en dybtgående grøn omstilling”; samtidig får klimaforandringer uligheden til at stige yderligere (s. 36). ”Med klimakaos følger socialt kaos, og med socialt kaos svinde evnen til at gennemføre radikale omstillinger ad demokratisk vej”, skriver han (ibid.).

Demokratiets mulige sammenbrud er et tema som Nielsen slår an allerede i bogens indledning. Når han optegner dette dystre perspektiv, skal det ifølge ham selv fungere som ”en spidsformuleret advarsel (...) Spidsformuleret, i håb om at advarslen kan være med til at dæmme op for, at det faktisk går sådan.” (s. 12) Nielsen er altså ganske eksplicit om sit advokerende, forandringsrettede sigte og kalder selv sin bog for ”en advarsel og en appel” (s. 16). ”Ingen klimakamp uden social kamp”, råber demonstranterne. De har ret”, konstaterer han (s. 37) og stiler i undertitlen bogen ”Til den nye klimabevægelse”. En vigtig komponent i Nielsens persona er således at han eksplicit positionerer sig som part i den politiske og sociale kamp han skriver om, og åbent deklarerer hvor hans sympati ligger.

En anden vigtig komponent er Nielsens mangeårig erfaring og omfattende viden som miljø- og klimajournalist og den appel til etos-dyden *phronesis* (Aristoteles, 1996, se B.I.5, 1378a) som den erfaring og viden underbygger. Etos-apellen etableres indirekte (Gabrielsen og Christiansen, 2010, s. 112-113) når Nielsen underbygger sin tese om tidens dobbelte krise med 22 siders fodnotehenvvisninger til (over)statslige myndigheder som Danmarks Statistik, FN og Verdensbanken (s. 190-212). Men den etableres også direkte (Gabrielsen og Christiansen, 2010, s. 114-115), eksempelvis i forordet hvor Nielsen skriver i første person om sin egen, lange historie som formidler af bogens emner:

”Jeg startede med at skrive som journalist om den økologiske udfordring, samtidig med at mit ældste barn, min datter, blev født. Havde jeg dengang vidst, hvor lang tid det skulle tage, og at vi i dag – 35 år senere – endnu ikke ved, hvordan det ender, havde jeg muligvis valgt at beskæftige mig med noget andet.” (s. 10)

I citatet slår Nielsen et centralt tema i bogen an, nemlig forholdet mellem viden og resignation. På den ene side betyder Nielsens viden at han har ”vished om [omstillings]processens 50-årige historie og bjergene af indsigt, advarsler, initiativer og for-

2 Hvis ikke andet er angivet, er alle henvisninger i det følgende til Nielsen, 2019.

slag undervejs” (s. 70). På den anden side er det med selvsamme viden ”fristende at resignere” som han skriver (ibid.). Når hans læsere efterlyser råd om hvad de selv kan gøre for at imødegå klimakrisen, ”kan [det derfor] friste til det arrogante, lidt trætte svar, at ’det skrev jeg en hel bog om for 10 år siden’” (s. 186). Nielsen afskriver eksplicit resignation som ”en udsigtsløs position” (s. 70), men i hans personkonstruktion går erfaring og viden ikke desto mindre hånd i hånd med en nagende, lidt træt impuls til at opgive kampen. Som vi skal se, knytter citatet ovenfor knytter dog også an til et andet af bogens centrale temaer, nemlig relationen mellem (bedste)forældre og (børne)børn. Det er denne relation der bærer på bogens håb.

Om end Nielsen eksplicit udtrykker sin solidaritet med de unge klimademonstranter, er han ikke én af dem. I kraft af den viden og det overblik hans mangeårige journalistiske virke har bibragt ham, kommenterer han løbende på kritisk vis de unges opfattelse af klimakrisen:

”Når man taler med nogle af de unge, der går i skolestrejke for klimaet, går det op for én, at de ofte tager tingene helt bogstaveligt. Når FN’s klimapanel i 2018-rapporten siger, at de globale udledninger må halveres senest i 2030 for at opretholde muligheden for at stoppe opvarmningen ved 1,5 grader, så bliver det af mange hørt som en kategorisk frist på 12 år. (...) Sådan er det naturligvis ikke. (...) Vi styrter ikke i en afgrund, vi glider nedad en skrænt mod stadig større ødelæggelser og menneskelige omkostninger.” (s. 30-31)

Nielsen indtager altså en rolle hvor han har mandat til at gå i rette med rigtigheden i den nye klimabevægelses argumenter – og, som det næste citat illustrerer, hensigtsmæssigheden i dens henvendelses- og aktionsformer:

”[M]idt i det vækkelseslignende holdningsskred i klimaspørgsmålet, som fejrer hen over kloden og giver håb om handling, er dette måske den største udfordring og risiko, der hviler på den fremstormende, entusiastiske, nærmest hyperaktive klima- og miljøbevægelse: Hvis budskabet bliver for endimensionelt og i nogles ører formynderisk, usolidarisk og totalitært, så vil det komme til folkelige modreaktioner.” (s. 89)

Tidens ”vækkelseslignende holdningsskred i klimaspørgsmålet” står i skærende kontrast til Niensens egen, mangeårig interesse for og dækning af emnet. Om end Nielsen og den ”nærmest hyperaktive klima- og miljøbevægelse” deler det samme ”håb om handling”, står han ikke desto mindre uden for bevægelsen og kommenterer den med kritiske distance.

I bogens forord er det dog ikke Niensens rolle som vidende og kritisk journalist der betones mest, men derimod hans rolle som (bedste)far:

”Min søn og min datter vil, om alt går vel, være her i 2050. Mit lille, elskede barnebarn vil være her, når århundredet går på hæld. Hvordan ser deres verden ud? Hvad har vi lagt i kortene til dem? (...) Som tingene tegner netop nu, kastes man mellem håb og fortvivlelse.” (s. 7)

Nielsen fungerer på synekdochisk vis som repræsentant for bogens primære ind-

skrevne publikum (Leff & Utley, 2004, s. 47-48 og 50), nemlig de unge klimaaktivisters (bedste)forældre som Nielsen mobiliserer som støtter for de unges sag. I bogen appellerer Nielsen eksplicit og ganske kategorisk til et fælles værdisæt for (bedste)forældre: ”Intet kan smerte et voksent menneske mere end at svigte sine børn eller børnebørn ved at være direkte årsag til forringede fremtidsmuligheder for dem.” (s. 81) Med afsæt i dette værdisæt kan han andetsteds appellere til den samme gruppes fælles dårlige samvittighed:

”Det virker på sin vis ubegribeligt, at vi så længe har kunnet forlige os med (...) at lade kortsyn og uansvarlighed råde som vores ledemotiver for en vedvarende udplyndring af det planetære skatkammer, som (...) vi ved, at vores børn og børnebørns trivsel og eksistens er betinget af.” (s. 71-72)

Når Nielsen karakteriserer det kollektive subjekt ”vi” med ord som ”kortsyn”, ”uansvarlighed” og ”udplyndring”, er det ikke et tyndt positivt fællesskab han indskriver i bogen; men i forordet udstikker han dog kursen for hvordan det kan blive det, og plæderer for at (bedste)forældre bør realisere deres forpligtelse over for deres (børne)børn ved at støtte den grønne omstilling: ”Tænk, hvis vi kan stille om til en økonomi karakteriseret ved høj grad af bæredygtighed og lighed mellem mennesker. Hvor meget lettere vil vore børn og børnebørns gang på Jorden ikke blive. Er det muligt, bliver der spurgt. Vi ved ikke, at det er umuligt.” (s. 10)

En anden vigtig skikkelse i Nielsens fremstilling er den unge, svenske klimaaktivist Greta Thunberg som Nielsen omtaler som ”noget ganske unikt” (s. 76). I forlængelse af dette betoner han at ”det virkelig bemærkelsesværdige er, at Greta Thunberg så præcist har ramt tanker og følelser, som tydeligvis har rumsteret i hovederne på så mange andre unge mennesker.” (ibid.) Thunberg kommer således til at fungere som en synekdoke for bogens sekundære indskrevne publikum, nemlig de unge klimaaktivister som har slået Thunberg følgeskab, og som i overført betydning ”overhører” Nielsens henvendelse til deres (bedste)forældre (Leff & Utley, 2004, s. 47-48 og 50). Som jeg allerede har været inde på, går Nielsen undervejs i rette med aktivisternes opfattelse af og krav i klimakampen; men aktivisterne tjener samtidig en vigtig retorisk funktion i bogen som en kontrastfigur til Nielsen selv og de (bedste)forældre han repræsenterer. Hvor Nielsen og (bedste)forældrene kæmper med ”resignation” (s. 70), ”kortsyn og uansvarlighed” (s. 71), ”kombinerer [de unge] et for alderen højt niveau af indsigt om udfordringen med en unik livskraft og beslutsomhed.” (s. 126) ”Dette er unge mennesker med livsdrømmene intakte og samtidig med stålsat vilje til at presse den ansvarlige forældregeneration til ansvar og handling”, skriver Nielsen (s. 126) og konstaterer andetsteds at ”[s]koleeleverne er som den lille dreng i Kejserens nye klæder” (s. 75-76). De unge kommer således til at stå som et forbillede for deres (bedste)forældre. Samtidig står Nielsen som et forbillede for de unge idet han med sin appel til (bedste)forældrene insisterer på at den ældre generation er inden for retorisk rækkevidde; det nytter med andre ord at opretholde en kommunikativ relation til dem trods deres tøven i klimasagen (Leff & Utley, 2004, s. 47).

Dette leder videre til den ideologi som bogens indskrevne publikummer invite-

res til at acceptere. Bogen igennem betoner Nielsen at de unge klimaaktivister ikke anfægter ”selve den demokratiske orden” (s. 15), at de ikke taler om ”socialisme eller revolution” (s. 131), og at de ikke råber ”på socialisme, endsige diktatur eller nazisme”, tværtimod; de ”appellerer til demokratiets institutioner”, ”afspejler tro på, at demokratiet kan håndtere denne dobbelte, historiske udfordring” (s. 15) og ”erklærer sig udtrykkeligt som tilhængere af demokratiet” (s. 111). I en historiserende passage reaktiverer Nielsen sin erfarne, vidende rolle og konkluderer i en sammenligning af de unges (klima)oprør med ungdomsoprøret i 1968 at ”[i] dag fylder ideologierne meget mindre for aktivisterne.” (s. 132) I forlængelse af dette konstaterer Nielsen at det ”det eneste reelle håb [forekommer] at være det, der kan knyttes til borgeres konkrete indsats for at revitalisere demokratiet” (s. 167) og vier bogens afslutning til at plædere for ”*do-it-yourself*-demokrati” (s. 163-187). En sådan revitalisering af demokratiet fremstilles som det moderate alternativ til to ekstreme, antitetiske yderpunkter (Leff og Utley, 2004, s. 43-44), nemlig hvad Nielsen betegner hhv. ”økoterrorisme” hvor radikale kræfter undergraver samfundsordenen fra neden, og ”økofacisme” hvor autoritære regimer sætter sig igennem fra oven (s. 12 og 125). Om end Nielsen iscenesætter sit og de unges verdenssyn som post-ideologisk i snæver politisk forstand, fremhæves det ikke desto mindre per kontrast til en række danske og internationale politikere og partier der forfægter ”[d]en liberalistiske grundforestilling (...) om den grænseløse, synkefri vækstøkonomi som ramme om stedse større individuel frihed” (s. 105). Trods at Nielsen altså ophæver demokratiet og ”kollektiv rådslagning” (s. 172) som løsningen på politiske uenigheder, sker dette altså samtidig ved at sætte et skel mellem klimaaktivisterne og deres sympatisører på den ene side og konkrete (liberale) politikere og partier på den anden side.

Uagtet at Nielsen åbent deklarerer sin solidaritet med den unge klimabevægelses sag, optræder han stadig – ligesom Thygesen gjorde – i en klassisk journalistisk rolle som kritisk formidler. Nielsen indtager rollen som den erfarne og vidende klimajournalist (og -aktivist) der kan oplyse det primære indskrevne publikum, andre (bedste)forældre, og opdrage det sekundære indskrevne publikum, de unge klimaaktivister, ved at sætte deres argumenter og krav i historisk perspektiv og kommentere rigtigheden og rimeligheden af dem. Sammenlignet med Thygesen er Niensens deklaration af sit værdimæssige ståsted og forandringsrettede sigte dog mere eksplisit. Nielsen forudsætter et fælles værdisæt om (bedste)forældres særlige forpligtelse over for deres (børne)børn og en grundlæggende tro på demokratiet og ”borgernes ansvarsbevidste samtale med hinanden” (s. 184), også på tværs af generationer. Det primære indskrevne publikum skal ikke blot lytte til Nielsen; de skal i lige så høj grad lytte til deres (børne)børn, det sekundære indskrevne publikum. ”Lyt f.eks. til disse budskaber fra Greta Thunberg” (s. 126), skriver Nielsen og låner ikke alene bogens titel fra hende (som stammer fra en tale Thunberg holdt i København d. 25. maj 2019, jf. s. 143), men giver også konkret ordet til den svenske klimaaktivist ved at citere fyldigt fra en tale hun holdt i Wien d. 28. maj 2019 (s. 126-127). Tilsvarende skal (børne)børnene med Nielsen som forbillede tro på nytten i en fortsat, ”ansvarsbevidst samtale” med deres (bedste)forældre. Som et prægnant modsvar til

de 'generationsanklager' som ellers præger klimadebatten (Bjerggaard Nielsen, 2021), tilskriver Nielsen klimabevægelsen retorisk handlekraft ved at formidle informationer *på tværs af tid* og etablerer en mulig relation mellem de unge aktivister og deres (bedste)forældre trods aldersmæssig afstand. Accepterer læserne den demokratiske ideologi (Hansen, 2010, s. 31) som teksten videreformidler, fremstår bogen som en appel til at de går på gaden, ud ”i menneskemylderet af unge og ældre [ved tidens klimamarcher] (...) [for] at være forenede i noget, der motiveres af livets dyrebarhed” (s. 142).

Afrunding: Aktivistisk journalistik med måde

Når Erik Thygesen og Jørgen Steen Nielsen lykkes med at tilskrive retorisk handlekraft til sociale bevægelser og deres aktivister uden dermed at undergrave deres egen handleposition som journalister i deres fagfællers øjne, skyldes det naturligvis til dels de kontekstuelle omstændigheder for deres respektive journalistik: Thygesens artikel ”Rejs jer kvinder!” blev bragt i et undergroundsblad for modkultur, mens Niensens bog *Som gjaldt det livet* er udgivet på avisen Informations' forlag. En afgørende positiv retorisk omstændighed (Bitzer, 1968, s. 8) for begge journalister i deres umiddelbare retoriske situationer (Kjeldsen, 2008, s. 52) er således at de skriver for medier hvor det traditionelle modsætningsforhold mellem journalistik og aktivisme er kraftigt opløst, og hvor de nyder redaktionel opbakning til deres aktive, ja, aktivistiske journalistik. Trods at de to journalister sammenlignet med de aktivister de dækker, i udgangspunktet indtager en retorisk privilegeret handleposition (Rønlev, 2018, s. 52-55), skal også de få ordet af nogen for at de selv kan give det videre (Campbell, 2005, s. 3; Isager, 2014, s. 267; Miller, 2007, s. 150).

Også i en bredere forstand kan konteksten have betydning for at Thygesens og Niensens aktivistiske journalistik er endt med at blive hyldet af deres fagfæller. Inddrager man de kontekstuelle omstændigheder der ligger ud over de to journalisters umiddelbare retoriske situationer, altså samfundsmæssige, historiske og kulturelle omstændigheder (Kjeldsen, 2008, s. 52) og forandringer i samme, står det klart at den faglige vurdering af deres journalistik også beror på at de i tilbageblik har vist sig at være 'på den rigtige side af historien'. ”Thygesens støtte var ikke normen blandt mænd på den københavnske venstrefløj i det første år af Rødstrømpebevægelsens levetid”, skriver Pernille Ipsen (Ipsen, 2020, s. 34) og antyder dermed at Thygesen var en ideologisk frontløber. Også formmæssigt blev Thygesen i eftertiden hyldet som ”forud for sin tid” (Frid-Nielsen, 1999), mens han i sin samtid som sagt blev de facto fyret fra DR for sin aktivistiske, fiktioniserede journalistik. Tilsvarende er Nielsen blevet anerkendt for sit fremsyn i de pristaler som fagfæller har holdt for ham. Da han modtog Publicistprisen, blev det fremhævet at han havde advaret om klimatruslen ”allerede i 1990'erne og 00'erne”, altså ”længe før klima blev mainstream” (Redaktionen, 2020); og da han modtog Carl Niensens-legat, betonedes det at han ”i alle årene [havde] holdt fast”, men også at ”[d]et må[tte] have været en ensom kamp til tider” (Therkildsen, 2022). Når Thygesens og Niensens aktivistiske journalistik er endt med at blive fremhævet som eksemplarisk,

hænger det altså også sammen med at deres normbrud med tiden er blevet normen.

Samtidig har mine analyser vist at de to journalister i deres tekster indtager en rolle som journalistisk set måske slet ikke er så normbrydende endda. Karakteristisk for begge journalister er at de udtrykker sympati for en aktivistisk dagsorden, men med kritisk distance. Såvel Thygesen som Nielsen placerer sig i en ophævet position hvorfra de i kraft af deres faktuelle indsigt og kritiske sans kan rangere radikaliteten i den amerikanske kvindebevægelses grupperinger eller vurdere rigtigheden i den nye klimabevægelses argumenter og rimeligheden i dens krav. Derved indtager de den journalistisk set mere acceptable rolle som analytikere af snarere end deltagere i de sociale bevægelser de dækker, og optræder først og fremmest som formidlere. Selvom deres kolleger er tilbøjelige til at hylde såvel Thygesen som Nielsen som ”en kulturel helt, en selvberørende og selvbevidst skikkelse” (Isager, 2014, s. 269) der har haft fremsynet og modet til at betone bestemte samfundsmæssige problemer og deres mulige løsning før og mere vedholdende end andre journalister, indebærer de to journalisters aktivisme altså ikke et opgør med selve den journalistiske profession og dens normer – og det er måske forklaringen på deres kollegers hyldest: Hyldesten er dybest set en hyldest af det faglige fællesskab (Rønlev, 2020, s. 326 og 331-332) som er forudsætningen for de to journalisters retoriske privilegier (Campbell, 2005, s. 3).

Min indledningsvise placering af de to journalister i den mest åbenlyst advokerende ende af Fishers kontinuum over advokatur i journalistik (Fisher, 2016) tåler således nuancering: Ved nærmere eftersyn fremstår Thygesen og Nielsen relativt moderate sammenlignet med andre journalistiske aktivister hvis forandringsrettede sigte ikke alene angår samfundet, men også journalistikken selv og traditionelle journalistiske normer som objektivitet og upartiskhed (Charles, 2019, s. 3). Hvor Thygesen og Nielsen på hver sin måde har fundet et balancepunkt hvor de kan være aktivistiske uden at blive ekskluderet fra det faglige fællesskab, i hvert fald i det lange løb, må andre, mere radikale journalistiske aktivister opgive at udøve deres journalistik inden for rammerne af de traditionelle nyhedsmedier (ibid.). Mine analyser kaster således lys over hvad man kunne kalde aktivistisk journalistik med måde: Thygesen og Nielsen etablerer måske nok aktivistiske personae i deres tekster, men uden at kompromittere journalistikkens etos, forstået som det faglige fællesskabs dominerende værdier og normer (Halloran, 1982, s. 62-63; Rønlev, 2020, s. 326).

Næsten 50 år adskiller mine to cases, og i mellemtiden har medie billedet undergået voldsomme forandringer, ikke mindst grundet udbredelsen af digitale netværksmedier. Det har fået iagttagere til at overveje om journalisters betydning for sociale bevægelser og deres aktivisme skulle være mindsket i dag: Via sociale og mobile medier kan aktivister jo tilsyneladende udbrede deres holdninger og mobilisere ligesindede til handling uden journalisters indblanding (Nah, 2009). Mine eksempler antyder dog at den aktivistiske journalists rolle muligvis er forandret, men ikke forsvundet. Hvor Thygesen i 1970 på relevant vis kunne tilskrive handlekraft til kvindebevægelsen på tværs af en amerikansk og dansk offentlighed og på den måde bidrage til at mindske den konkrete, geografiske afstand mellem aktivister, kan Nielsen i dag på ligeså relevant vis tilskrive handlekraft til klimabevægelsen

på tværs af unge og ældre og på den måde bidrage til at mindske afstanden mellem aktivister i overført, mental forstand. Som privilegerede artikuleringer (Campbell, 2005, s. 5) for strømninger i samfundet kan journalister med andre ord fremme sociale bevægelers sag ved at etablere mulige kommunikative relationer mellem mennesker der enten har lille kendskab til eller forståelse for hinanden. Og så længe journalisterne handler med et retorisk mådehold der gør at deres journalistik kan genkendes af deres fagfæller som journalistik, kan den genkendelse med tiden veksles til anerkendelse.

Litteratur

- Albeck, U. (1967). *Dansk Stilistik* (6. udgave). Gyldendal.
- Aristoteles (1996). *Retorik*. Oversat med introduktion af Thure Hastrup. Museum Tusulanums Forlag.
- Bekken, J. (2009). Advocacy Newspapers. In C. Sterling (red.), *Encyclopedia of Journalism* (pp. 30–33). SAGE Publications, Inc. <https://doi.org/10.4135/9781412972048>
- Bitzer, L. F. (1968). The Rhetorical Situation. *Philosophy & Rhetoric*, 1(1), 1–14.
- Bjerggaard Nielsen, E. (2021). Generationsanklager – konflikt, følelser og ungdomsaktivisme. *Rhetorica Scandinavica*, 82, 17–33. <https://www.doi.org/10.52610/BLIB3488>
- Bjørnkjær, K. (1999, 8. april). Nekrolog: Omsorg for andre - en vid horisont. *Information*, 9.
- Black, E. (1970). The second persona. *Quarterly Journal of Speech*, 56(2), 109–119. <https://doi.org/10.1080/00335637009382992>
- Bro, P. (2006). Nye roller i redaktionslokalerne – Hvad danske journalister gør og bør. *Journalistica*, 1(1), 63–79. <https://doi.org/10.7146/journalistica.v1i1.1782>
- Bro, P. (2019). Constructive journalism: Proponents, precedents, and principles. *Journalism*, 20(4), 504–519. <https://doi.org/10.1177/1464884918770523>
- Campbell, K. K. (2005). Agency: Promiscuous and Protean. *Communication and Critical/Cultural Studies*, 2(1), 1–19. <https://doi.org/10.1080/1479142042000332134>
- Charles, M. (2019). Advocacy Journalism. I T. P. Vos, F. Hanusch, D. Dimitrakopoulou, M. Geertsema-Sligh, & A. Sehl (red.), *The International Encyclopedia of Journalism Studies*. Wiley. DOI: <https://doi.org/10.1002/9781118841570.iejs0116>
- Cherry, R. D. (1988). Ethos Versus Persona: Self-Representation in Written Discourse. *Written Communication*, 5(3), 251–276. <https://doi.org/10.1177/0741088388005003001>
- Dagbladet Information. (2022, 9. november). I Wikipedia. https://da.wikipedia.org/w/index.php?title=Dagbladet_Information&oldid=11304442
- Di Salvo, P. (2020). The Boundary Space Between Journalism and Activism. In P. Di Salvo, *Digital Whistleblowing Platforms in Journalism* (pp. 155–174). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-030-38505-7_7
- Dowling, D. O. (2019). Banned in Britain: Marilynne Robinson's Environmental Literary Journalism. *Literary Journalism Studies*, 11(2), 56–87.
- Endres, K. L. (2009). Feminist News Media. In C. Sterling (red.), *Encyclopedia of Journalism* (pp. 575–582). SAGE Publications, Inc. <https://doi.org/10.4135/9781412972048>
- Erik Thygesen. (2022, 9. november). I Wikipedia. https://da.wikipedia.org/w/index.php?title=Erik_Thygesen&oldid=11141294
- Fisher, C. (2016). The advocacy continuum: Towards a theory of advocacy in journalism. *Journalism*, 17(6), 711–726. <https://doi.org/10.1177/1464884915582311>

- Fisher, W. R. (1984). Narration as a human communication paradigm: The case of public moral argument. *Communication Monographs*, 51(1), 1–22. <https://doi.org/10.1080/03637758409390180>
- Frid-Nielsen, N. (1999, 8. april). Erik Thygesen er død. *Aktuelt*, 14.
- Gabrielsen, J., & Christiansen, T. J. (2010). *Talens magt. Indføring i mundtlig retorik*. 2. udgave. Hans Reitzels Forlag.
- Gilbert, H. E. (2009). Books as Journalism. In C. Sterling (red.), *Encyclopedia of Journalism* (pp. 174–176). SAGE Publications, Inc. <https://doi.org/10.4135/9781412972048>
- Haagerup, U. (2017). *Constructive News*. Aarhus University Press.
- Halloran, S. M. (1982). Aristotle's Concept of Ethos, or If Not His Somebody Else's. *Rhetoric Review*, 1(1), 58–63. <https://doi.org/10.1080/07350198209359037>
- Hansen, M. H. (2010). *Demokrati som styreform of ideologi*. Museum Tusulanums Forlag.
- Hartley, J. M., & Askanius, T. (2021). Activist-journalism and the Norm of Objectivity: Role Performance in the Reporting of the #MeToo Movement in Denmark and Sweden. *Journalism Practice*, 15(6), 860–877. <https://doi.org/10.1080/17512786.2020.1805792>
- Ipsen, P. (2020). *Et åbent øjeblik. Da mine mødre gjorde noget nyt*. Gyldendal.
- Isager, C. (2014). Retorisk handlekraft. I M. L. Klujeff & H. Roer (red.), *Retorikkens aktualitet: Grundbog i retorisk kritik* (3. udgave, s. 265–285). Hans Reitzels Forlag.
- Jensen, B. G. (1999, 9. april). Nekrologer: Erik Thygesen. *Weekendavisen*, 5.
- Jensen, C. (2018). En sang til journalistikken. I H. S. Kjær (red.), *Hele verden forfra. Dagbladet Information 1993-2018* (s. 114-127). Forlaget Information.
- Jensen, K. B. (2013). *Medier og samfund* (2. udgave). Samfundslitteratur.
- Jørgensen, D. (2019, 13. september). Ministeren: Klimakampens dilemmaer. *Information*, 14.
- Jørgensen, J. C. (2007). *Journalistik med stil. Fra klassiske nyheder til fortælling*. Forlaget Ajour.
- Kjeldsen, J. E. (2008). Retoriske omstændigheder: Retorikken i en fragmenteret, foranderlig og kompleks verden. *Rhetorica Scandinavica*, 48, 42–63.
- Leff, M. C., & Utley, E. A. (2004). Instrumental and Constitutive Rhetoric in Martin Luther King Jr.'s "Letter from Birmingham Jail". *Rhetoric & Public Affairs*, 7(1), 37–51. <https://doi.org/10.1353/rap.2004.0026>
- Malm, L. G. (2009). *Ungdomsoprør og beatmusik - en analyse af relationen mellem ungdomsoprør og beatmusik i Danmark 1967-1972*. Institut for Kultur og Identitet, Roskilde Universitetscenter.
- Miller, C. R. (2007). What Can Automation Tell Us About Agency? *Rhetoric Society Quarterly*, 37(2), 137–157. <https://doi.org/10.1080/02773940601021197>
- Modstand siden 1943. (n.d.). Lokaliseret på <https://www.information.dk/modstand>
- Nah, S. (2009). Social Movements and Journalism. I C. Sterling (red.), *Encyclopedia of Journalism* (s. 1295–1297). SAGE Publications, Inc. <https://doi.org/10.4135/9781412972048>
- Nielsen, J. S. (2018). Aktivismen og omstillingen er hinandens forudsætninger. I H. S. Kjær (red.), *Hele verden forfra. Dagbladet Information 1993-2018* (s. 172-186). Forlaget Information.
- Nielsen, J. S. (2019). *Som gjaldt det livet: Til den nye klimabevægelse*. Informations Forlag.
- Parks, P. (2017). Silent Spring, Loud Legacy: How Elite Media Helped Establish an Environmental Icon. *Journalism & Mass Communication Quarterly*, 94(4), 1215–1238. <https://doi.org/10.1177/1077699017696882>
- Redaktionen. (2020, 6. september). Klimajournalistikkens frontløber Jørgen Steen Nielsen vinder publicistprisen. *Information.dk*.
- Robert Smithson Interview with Stig Broegger and Erik Thygesen. (n.d.). Lokaliseret på <https://holtsmithsonfoundation.org/robert-smithson-interview-stig-broegger-and-erik-thygesen>
- Rønlev, R. (2018). Brølet i kommentarsporet: Journalisters formidling af den offentlige opinion på politiken.dk. *Journalistica*, 1, 48–77. <https://doi.org/10.7146/journalistica.v12i1.105541>
- Rønlev, R. (2020). Pris- og takketalen. I M. Lund (red.), *Danske taler: 20 opbyggelige analyser* (s. 323-338). Aarhus Universitetsforlag.

- Steensen, S. (2017). Subjectivity as a Journalistic Ideal. In B. K. Fonn, H. Hornmoen, N. Hyde-Clarke, & Y. B. Hågvar (red.), *Putting a Face on it: Individual Exposure and Subjectivity in Journalism* (pp. 25–47). Cappelen Damm Akademisk.
- Superlove. (2022, 9. november). I Wikipedia.
<https://da.wikipedia.org/w/index.php?title=Superlove&oldid=11007820>
- Therkildsen, B. (2022, 7. november). Jørgen Steen Nielsen er modtager af Carsten Nielsen-legatet 2022. *Journalisten.dk*.
- Thomas, R. J. (2018). Advocacy Journalism. In T. P. Vos (red.), *Journalism* (pp. 391–414). De Gruyter. <https://doi.org/10.1515/9781501500084-020>
- Thygesen, E. (1970). “Rejs jer kvinder!”. *Superlove* 34, 8-9 og 15.
- Wolfe, T., & Johnson, E. W. (1973). *The New Journalism*. London: Picador.